

Stefan Rakowski

"Památková Péče", R. XXXII, 1972 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 28/2 (109), 163-169

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH

PAMÁTKOVÁ PÉČE. Wyd. „Orbis” w Pradze na zlecenie Ministerstwa Szkolnictwa i Kultury CSRS. Ukazuje się cztery razy w roku.

Rocznik XXXII (1972)

Zeszyt 1, stron 64, ilustracje

J. K o p e c e k, *Historický a stavební vývoj zámku v Brzeznici (Ewolucja historyczna i architektoniczna zamku w Brzeznicy)*, ss. 1—16, 22 il. + ss. 51—55, 4 il. Założenie zamkowe w Brzeznicy, stanowiące rezydencję państwową, należy do najstarszych rezydencji magnackich na obszarze środkowych Czech. Chociaż określone jest jako zabytek kultury pierwszej kategorii, przez długi czas pozostawało poza sferą zainteresowań autorów literatury fachowej. Materiały budowlane, z których wykonano obiekt oraz technika jego budowy nie dostarczały dostatecznego zasobu danych poznawczych. Nie zachowały się materiały źródłowe odnoszące się do wcześniejszych etapów historii zamku w Brzeznicy, tzn. od początku XVII w., a przekazy dotyczące czasów nowszych dostępne są w niewielkiej ilości. Dla wzbogacenia wiedzy o ewolucji tego zamku zaszła konieczność przeprowadzenia licznych sondaży budowlanych. Każda z 200 sond dostarczyła istotnych informacji o wątkach murowych, spoinach w konstrukcjach ceglanych i również o ich zaprawach tynkowych. Sondy te okazały się bardzo wiarygodnym źródłem informacji, a ponadto przyczytniły się do zebrania pełniejszego materiału badawczego, w wysokiej mierze ułatwiając prawidłową interpretację przekazów pisemnych w źródłach archiwalnych. Autor artykułu opisuje szczegółowo przebieg prac sondażowych, podając w ujęciu tabelarycznym (ss. 51—55) wyniki analiz poszczególnych wątków murowych w różnych partiach kompleksu oraz zapraw i tynków w licznych wypadkach pozwalających na stosunkowo ściśle ustalenie chronologii ich powstania.

V. N o v o t n ý, *Perspektivy památkové péče (Perspektywy ochrony zabytków)*, ss. 17—31, 10 il.

W artykule rozpatrzono zagadnienia związane z ewolucją ochrony zabytków w społeczeństwie socjalistycznym. Zabytki stały się własnością narodową i opiekę nad nimi przejęło państwo. Zmiany stosunków prawnomajątkowych ułatwiły w konsekwencji swobodne dotarcie do zabytku, wiążące się z możliwościami finansowania koniecznych zabiegów konserwatorskich. Doniosłość zabytków kultury nie tylko polega na oddziaływaniu na strefę doznań psychicznych, zmysłowych czy kulturalnych, ale również na wartościach ekonomicznych poszczególnych obiektów. Nie należy bowiem zapominać, iż znaczna liczba zabytków, zwłaszcza zabytków architektury i budownictwa, ma do spełnienia funkcje całkiem praktyczne. Służą one bezpośrednio społeczeństwu. Niezależnie od tego rola estetyczna i wychowawcza zabytków posiada również swą, w pewnym sensie ukrytą, wartość ekonomiczną. Mimo jednak wszystkich wymienionych tu dodatknych cech, znaczenie zabytków w kształtowaniu współczesnego stylu życia, jak również rola, jaka przypada ochronie zabytków w życiu społecznym, ciągle jeszcze nie są właściwie oceniane. Zajmując się perspektywami ochrony zabytków, należy skupić się na fachowej pracy w tej dziedzinie. Pod względem teoretycznym współczesna koncepcja ochrony zabytków opiera się na

wynikach, bogatych doświadczeniach oraz rozwoju tej dyscypliny w XIX i XX w. Ochrona zabytków powinna uwzględniać wszystkie aspekty i brać pod uwagę cele wyznaczane przez politykę kulturalną, potrzeby ekonomiczne społeczeństwa, jak również aspekty historyczne.

J. V o n d r a, *První železnice na evropské pevnině národní kulturní památkou (Pierwsza na kontynencie europejskim kolej żelazna uznana za zabytek kultury narodowej)*, ss. 32—38, 10 il.

W początkowym okresie rozwoju nowoczesnej techniki na obszarze obecnego państwa czechosłowackiego powstało osobiwe i jedyne w swoim rodzaju dzieło techniki — linia kolejowa o trakcji konnej, łącząca Czeskie Budziejowice z Linzem i stanowiąca pierwszą i najdłuższą na kontynencie kolej konną. Po tym zabytku techniki przetrwały na obszarze Czech południowych liczne, czytelne jeszcze w terenie odcinki pierwotnej trasy kolei oraz wiele obiektów związanych z jej eksploatacją. Rząd Czeskiej Republiki Socjalistycznej uznał w 1971 r. zachowane pozostałości tej kolei za zabytki kultury narodowej. Podjęta w tej sprawie uchwała stanowi rezultat wieloletnich zabiegów grona zainteresowanych z fachowego punktu widzenia tym zabytkiem, którzy w 1969 r. zawiązali komitet na rzecz ocalenia i rekonstrukcji zabytków na trasie tej historycznej linii kolejowej. Inicjatorzy projektu rekonstrukcji uznali za niezbędne doprowadzenie linii do takiego stanu, aby mogła być nadal świadectwem umiejętności naukowych i technicznych epoki swego powstania (1815—1832).

Spis rzeczy rocznika 31, 1971 (objętość 16 stron) zawiera: alfabetyczny indeks nazwisk i nazw geograficznych oraz wykaz artykułów w układzie alfabetycznym według nazwisk pierwszych autorów, w dalszej części podzielony na działy odpowiadające działom czasopisma.

J. K š i r, *Malo známé kroužené klenby v Olomouci (Mało znane sklepienia krzyżowe w Ołomuńcu)*, ss. 39—50, 16 il. Autor omawia występujące w świeckich i sakralnych budowlach ołomuńskich wczesnogotyckie sklepienia krzyżowe. Artykuł poświęcony jest przede wszystkim szczegółowej analizie technicznej i formalnej sklepień w budynku ratusza i w kościołach Św. Hieronima oraz Św. Maurycego.

Komunikaty

(H. H a n š o v a), *Větší péče památkám po XIV sjezdu KSČ (Zwiększenie zainteresowania ochroną zabytków po XIV Zjeździe Komunistycznej Partii Czechosłowacji)*, s. 56.

Państwowy Instytut Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody zorganizował 11 listopada 1971 r., z okazji 50-lecia powstania Komunistycznej Partii Czechosłowacji, seminarium dla pracowników okręgowych ośrodków ochrony zabytków. Tematami referatów oraz dyskusji była aktywna rola i wpływ KPCz. na powstanie czeskiej awangardy i całej postępowej sztuki. Od 1945 r. nastąpił zwrot w sytuacji na odcinku kultury. Zagadnieniom kultury i sztuki partia poświęca taką samą uwagę, jak szeregowi innych dziedzin życia społeczeństwa. Świadczą o tym liczne rezolucje ze zjazdów partyjnych. Odnosi się

to również do zagadnienia ochrony zabytków. Uczestnicy seminarium zapoznali się z koncepcjami polityki kulturalnej Ministerstwa Kultury w nawiązaniu do uchwał XIV Zjazdu KPCz. zwracając zaś w zakresie dalszego rozwoju ochrony zabytków. Przedstawicielka KC KPCz. B. Zemanova referowała stanowisko Wydziału Kultury KC wobec roli, jaką ma ochrona zabytków w wychowaniu członka społeczeństwa socjalistycznego. Seminarium zakończono przyjęciem uchwały deklarującej stanowisko i plany środowiska pracowników ochrony zabytków.

(M. B r o Ź o v s k ý), *Výstava „Restaurování uměleckých děl” ve Středočeském kraji (Wystawa „Konserwacja dzieł sztuki” na obszarze Czech środkowych)*, ss. 57—59, 1 il. Jedną z metod, za pomocą których okręgowo ośrodki opieki nad zabytkami i ochrony przyrody poddają wyniki swej pracy ocenie społeczeństwa stały się w ostatnich latach wystawy prac konserwatorskich. Ośrodek Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody w Czechach środkowych zorganizował w sierpniu 1971 r. w Galerii Sztuk Plastycznych w Roudnicy nad Łabą wystawę *Konserwacja dzieł sztuki plastycznej obszaru Czech środkowych*. Na eksponaty tej wystawy składały się obiekty rzeźby i malarstwa. Ich wybór ograniczono do dzieł najwybitniejszych, na których dokonano pracochłonnych i szczególnie udanych zabiegów konserwatorskich.

(M. Ž d á ř s k ý), *Výstava restaurátorských prací a výstava obrazů ze státních zamků ve Východočeském kraji (Wystawa prac konserwatorskich oraz obrazów z państwowych rezydencji pałacowych na obszarze Czech wschodnich)*, ss. 59—61.

Dla uczczenia 50-lecia powstania KPCz. Okręgowy Ośrodek Opieki nad Zabytkami w Pardubicach zorganizował w 1971 r. dwie wystawy. Pierwsza dotyczyła prac konserwatorskich i znajdowała się w rezydencji pałacowej w Doudlebach nad Orlicą. Na wystawie pokazano 60 obiektów; trzon ekspozycji stanowiło malarstwo sztalugowe szkół włoskiej i holenderskiej XVII i XVIII w. Na drugiej wystawie, pn. *Dzieła sztuki z rezydencji zamkowych Czech wschodnich*, w Hradcu Královem ukazano 40 malowideł barokowych pochodzących z zamków w Opocznie, Czastolovicach i w Rychnowie nad Knežną.

(Z. H o u d e k), *K přípravované rekonstrukci Zeleného kostela v Teplicích v Čechách (Przyczynki do planowanej rekonstrukcji „Zielonego kościoła” w Teplicach w Czechach)*, s. 61, 1 il.

Latem 1970 r. Miejska Rada Narodowa w Teplicach podjęła uchwałę o zachowaniu i rekonstrukcji tzw. Zielonego kościoła — świątyni ewangelicko-augsburskiej stanowiącej rzadki przykład secesyjnej budowli sakralnej z lat 1904—1905, projektu drezdeńskich architektów Schillinga i Gräbnera.

Recenzje

(K. K i b i c), *Rustikalizace a provincionalismus v architektuře (Rustykalizacja i „prowincjonalizm” w architekturze)*, s. 62.

W ramach „Biblioteki prac specjalistycznych i naukowych” wydawanej przez politechnikę w Brnie, w roczniku 1970 jako zeszyt B 8 ukazała się praca Jana Bukovského pt. *Historická úloha rustikalizace i provincionalismu v architektuře* — Historyczna rola rustykalizacji i prowincjonalizmu w architekturze. Problematyka tej pracy jest interesująca m.in. z tego względu, iż architektura o charakterze prowincjonalnym tworzy znaczną część środowiska, w którym upływa życie człowieka i które na niego oddziałuje estetycznie, zaś zarówno prowincjonalizm, jak rustykalizacja mają istotne znaczenie dla ewolucji stylu.

Zeszyt 2, stron 64, ilustracje

Z. B u ř i v a l, *Pražské památky naše chloub a starost (Zabytki Pragi — nasza duma i przedmiot opieki)*, ss. 65—73, 6 il.

Na mocy uchwały rządu nr 66 z 13 sierpnia 1971 r. historyczny ośrodek Pragi uznany został za miejski

zespół zabytkowy. Zajmuje on powierzchnię ok. 750 ha, nadając wyraz i charakter całemu miastu. Rozmiary inicjatyw w zakresie ochrony zabytków w Pradze charakteryzują wielkość nakładów finansowych na konserwację i remonty zabytków nieruchomości — przez sześć lat wydatkowano 600 milionów koron. Interesujący fragment artykułu stanowi omówienie metod stosowanych w popularyzacji i propagandzie zabytkowych wartości Pragi.

F. K a š i ě k a, *Novoměstská radnice v Praze a příprava její rehabilitace (Ratusz nowomiejski w Pradze oraz przygotowania do jego rewaloryzacji)*, ss. 73—82, 11 il. Ratusz nowomiejski w Pradze stanowi zabytek kultury narodowej, lecz obecny jego stan oraz sposób użytkowania pozostają w sprzeczności z wartością historyczną i artystyczną tego obiektu. M.in. korpus główny użytkowany jest jako sala przedpogrzebowa, zaś cała budowla została w znacznej mierze pozbawiona swych walorów. Przystąpiono do opracowania studium architektoniczno-historycznego, którego założenie polega na przywróceniu obiektowi takiej rangi, na jaką niewątpliwie zasługuje tak cenny zabytek.

J. M a y e r, A. V o š a h l i k, *Ochrana městské památkové rezervace v Praze (Ochrona miejskiego zespołu zabytkowego w Pradze)*, ss. 82—92, 6 il.

Część wstępna artykułu stanowi krótki rys historyczny procesu rozwojowego Pragi. W związku z uznaniem ośrodka Pragi za zespół zabytkowy, przy rozwiązywaniu zasadniczych zagadnień ideologicznych, urbanistycznych i funkcjonalnych w ramach organizmu miejskiego wymaga on traktowania jako zwarty, jednolity organizm, któremu należy zapewnić specjalne środki ochrony, stanowiące warunek jego istnienia. Miejski zespół zabytkowy stanowi przy tym punkt ciężkości podstawowej koncepcji urbanistycznej, ideowej i funkcjonalnej ośrodka życia miejskiego. W toku obliczonej na długą metę ewolucji centrum miasta, poza zabezpieczeniem substancji zabytkowej, musiano podjąć również przebudowę niektórych części miejskiego zespołu zabytkowego. Sformułowane w artykule zasady przydatne będą w trakcie prac regulacyjnych oraz przy pewnej ilości koniecznych przebudów.

J. L i b a l o v a, *Nové město pražské a problémy jeho obnovy (Nowe Miasto w Pradze i problemy jego restauracji)*, ss. 93—100, 7 il.

Obszar miejskiego zespołu zabytkowego Pragi objął również cały teren Nowego Miasta. Plan praskiego Nowego Miasta uznano już dawno za zjawisko o osobliwym charakterze i znaczeniu na tle stosunków ewolucji urbanistycznej. Obiekty zabytkowe oraz zespoły zabytków na tym terenie wymagają stworzenia dla nich odpowiedniego otoczenia środowiskowego, wobec czego zachodzi potrzeba jego restauracji z interwencjami w zabudowie mniej wartościowej pod względem architektonicznym.

P. H e ř m a n, *Úprava domu čp. 156 a 229/1 v Husově ulici v Praze I (Restauracja kamienic mieszczkańskich nr 156 i 229/1 przy ulicy Husa w dzielnicy Praga I)*, ss. 101—106, 5 il.

W artykule omówiono zadanie rekonstrukcji dwóch kamienic mieszczkańskich przy ul. Husa w Pradze oraz proponowane dla nich przyszłe programy użytkowe. Obie omawiane kamienice stanowią jeden kompleks z cechami barokowego wystroju architektoniczno-plastycznego; niemniej jednak obydwie te obiekty pochodzą z czasów o wiele wcześniejszych, o czym świadczą zachowane w ich konstrukcjach murowych ślady substancji romańskiej.

I. Š p e r l i n g, *Soupis památek dělnického hnutí (Inwentaryzacja zabytków związanych z historią ruchu robotniczego)*, ss. 107—108, 2 il.

Autor omawia przebieg inwentaryzacji zabytków nieruchomości związanych z tradycjami rewolucyjnymi oraz historią ruchu robotniczego i walki z faszyzmem, zlokalizowanych na obszarze miejskiego zespołu zabytk-

kowego Pragi, a także problemy związane z tą kategorią zabytków. Podjęta w 1971 r. inwentaryzacja jest fragmentem prowadzonych już od dziesięciu lat przez praskie władze konserwatorskie prac inwentaryzacyjnych obejmujących zabytki zarówno nieruchome, jak ruchome. Ogółem na terenie Pragi inwentaryzacja objęła 223 obiekty.

J. Mayer, *Regenerace pražské památkové rezervace a její předpoklady (Rewaloryzacja miejskiego zespołu zabytkowego Pragi i jej założenia)*, ss. 109—113, 2 il. Nawiązując do uchwały rządowej o uznaniu historycznego ośrodka Pragi za miejski zespół zabytkowy, autor podkreśla, że chodzi tu nie tylko o ochronę poszczególnych zabytków. Do najistotniejszych założeń rewaloryzacji historycznego ośrodka miasta należy rozpoznanie i określenie wszelkich tych wartości, potrzeb i możliwości, jakie występują w jego obrębie. Aczkolwiek wiele już dokonano, organa opieki nad zabytkami ciągle jeszcze stykają się z mnóstwem zaskakujących odkryć narzucających konieczność nadzwyczaj ostrożnego postępowania. Istotny sens uchwały rządu, zdaniem autora, polega na zachowaniu i wyeksponowaniu ideowych i materialnych walorów obiektów oraz na ukształtowaniu optymalnego środowiska bytowego, w obrębie którego zintegrowane będą wszystkie aspekty ekonomiczne, społeczne i kulturalne życia socjalistycznego społeczeństwa.

I. Šperling, *Restaurátorské práce v pražské památkové rezervaci (Prace konserwatorskie w miejskim zespole zabytkowym Pragi)*, ss. 113—118, 4 il.

Autor rozpatruje pewne problemy występujące w toku prac konserwatorskich przy malowidłach ściennych oraz wystroju rzeźbiarskim w obiektach na terenie miejskiego zespołu zabytkowego Pragi. W artykule zawarta jest również ocena prac konserwatorskich wykonanych w obiektach staromiejskich na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat.

H. Smatáčkova, *K středověké stavební etapě kostela sv. Havla na Starém městě pražském (Przyczynki do średniowiecznego etapu budowy kościoła Św. Gawła na Starym Mieście w Pradze)*, ss. 119—120, il. 4.

W artykule omówiono prace badawcze, przeprowadzone w kościele Św. Gawła w praskiej dzielnicy staromiejskiej, które poprzedzają zaplanowaną restaurację wnętrza tego zabytku. Badania te obalają utrzymujące się dotychczas hipotezy o powstaniu kościoła w epoce romańskiej lub wczesnego gotyku. Analiza układu jego wnętrza (trójnawowa bazylika) oraz sondy wykonane w konstrukcjach murowych wskazują na jego powstanie w drugiej ćwierci XIV w.

Kronika

V. Nejedlá, *Za Františka Kotrbou, 23.VI.1907—13.I.1972 (Nekrolog Františka Kotrby, konserwatora malarstwa)*, ss. 121—122, 2 il.

Wspomnienie pośmiertne poświęcone wybitnemu konserwatorowi malarstwa, laureatowi nagrody państwowej, F. Kotrbie. Do wspomnienia dodano przegląd jego ważniejszych osiągnięć konserwatorskich.

O. Svobodová, *Zhodnocení 3. ročníku soutěže „Po stopách historie“ (Ocena trzeciego rocznego etapu konkursu „Śladami historii“)*, ss. 122—123.

Państwowy Instytut Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody oraz Komitet Turystyki zorganizowały w 1971 r. trzeci, doroczny etap konkursu *Śladami historii*. Podobnie jak w latach poprzednich, celem konkursu było zwiększenie frekwencji zwiedzających w mniej znanych grocach i zamkach, wzmożenie ruchu turystycznego w skali krajowej oraz organizacja czasu rekreacji.

Recenzje

(J. Bukovský), *Edice sborníka „Staletá Praha“ (Przegląd zawartości zbioru studiów „Stuletnia Praga“, roczniki 1965, 1966, 1967)*, ss. 123—126.

Zbiór studiów „Staletá Praha” jest wydawnictwem praskiego Ośrodka Opieki nad Zabytkami i Ochrony

Przyrody, popularyzującym w najszerszych kręgach czytelników ewolucję architektoniczną i urbanistyczną Pragi oraz zawierającym przyczynki do jej historii.

Zeszyt 3, stron 64, ilustracje

L. Kaplanová, *K stavebním úpravám kostela sv. Apolínaře v Praze (Przyczynki do sprawy remontu budowlanego kościoła Św. Apolinarego w Pradze)*, ss. 129—138, 6 il.

Autorka omawia remont gotyckiego kościoła Św. Apolinarego z 1858 r. oraz restaurację przeprowadzoną pod kierunkiem architekta Josepha Mockera w latach 1895—1897, stwierdzając, że w pierwszym wypadku celem zabiegów konserwatorskich było nieingerowanie w stan bryły kościoła. Działalność konserwatorska Mockera opierała się natomiast na wielu etapach ewolucji naukowej, jaka miała miejsce w sztuce konserwacji w końcu XIX w. w wyniku doświadczeń z prac wykonanych w licznych obiektach zabytkowych. Stąd też podjęta przez Mockera restauracja tego kościoła można uważać za konserwację w ścisłym znaczeniu tego słowa. Aczkolwiek wniósł on i tu swój wielki wkład twórczy, interwencje jego miały jednak zakres bardzo umiarkowany. Należy żałować, iż w spuściźnie po architekcie nie można znaleźć żadnych śladów dokumentacji odnoszącej się do pierwotnego stanu kościoła, skutkiem czego zakres ingerencji Mockera możliwy jest do ustalenia jedynie na podstawie analizy samego obiektu.

J. Blažej, *Sledování vztahů mezi architekturou a nástěnnou malbou při restaurování (Badanie związków zachodzących pomiędzy architekturą i malowidłami ściennymi podczas prac konserwatorskich)*, ss. 139—144, 7 il. Do czasów obecnych zachowała się w zadowalającym stanie jedynie niewielka ilość malowideł ściennych. Każda interwencja budowlana w obiekcie zabytkowym prowadziła do mniejszych lub większych strat i uszkodzeń, a malowidła ścienne noszą wyraźne ślady tych interwencji. Wnikliwa obserwacja owych śladów przez konserwatora przynosi zawsze korzyści zabytkowi, ponieważ dostarcza zwykle nowych informacji dotyczących jego koncepcji architektonicznej. Autor prezentuje swoje osiągnięcia w tym zakresie na przykładzie prac konserwatorskich przeprowadzonych w kamienicy „Pod Dzwonem” na Starym Mieście w Pradze.

L. V. Andrejev, *Historické město Toržek a problémy jeho rekonstrukce (Zabytkowe miasto Torżek i problemy jego rekonstrukcji)*, ss. 145—154, 13 il.

Artykuł poświęcony jest rekonstrukcji miasta Torżek nad rzeką Twercą w ZSRR w ramach ogólnokrajowego programu rozwoju i rekonstrukcji małych i średnich miast o walorach zabytkowych w oparciu o uchwały XXIV Zjazdu KP ZSRR. W pierwszej części opracowania omówiono poszczególne fazy rozwoju urbanistycznego miasta, ze szczególnym zainteresowaniem okresu około 1000 r., w którym było ono ośrodkiem rzemiosła i handlu księstwa nowogrodzkiego, a także planowej klasycystycznej przebudowy w latach 1760—1860. Z kolei autor zajmuje się analizą kompozycyjną miasta jako jednostki osiedleńczej oraz w aspekcie jego najważniejszych zabytków architektonicznych. W części końcowej podane jest zestawienie dokonanych analiz oraz proponowana klasyfikacja poszczególnych obiektów zabytkowych i omówione propozycje przebudowy w stosunku do całości organizmu miejskiego, a także sugestie dotyczące przekształceń urbanistycznych, projektowanych jako zadania przyszłościowe.

M. Suchomel, *Dvě restaurované sochy Krista z rukou kosmonoských Jelinků (Dwie konserwowane rzeźby Chrystusa z warsztatu braci Jelinków w Kosmonosach)*, ss. 155—168, 13 il.

W 1970 r. Ośrodek Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody, obejmujący swą działalnością obszar Czech środkowych, skierował do konserwacji dwie drewniane polichromowane rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego: o wys. 195,3 cm z kościoła cmentarnego Św. Barbary

w Bakovie nad Izerą i o wys. 213,5 cm z kościoła Św. Jakuba w Mníchowie Hradisztiu. Już pierwsze sondaze wykazały, iż pierwotna polichromia ukryta jest pod kilkoma warstwami późniejszych przemalowań, potwierdzając przypuszczenia, że wierzchnia warstwa malarska kryje o wiele bardziej efektowne, doskonalsze pod względem artystycznym wykończenie malarskie rzeźby. O ile krucyfiks z kościoła z Mníchowa przedstawia samoistne dzieło rzeźbiarskie, o tyle drugi stanowi częściowo integralny element wystroju rzeźbiarskiego architektury ołtarza, częściowo zaś centralny element zespołu Kalwarii. Spod usuniętych powierzchniowych warstw nowszych przemalowań odsłonięto pierwotne polichromie nałożone w warsztacie braci Jelinków z Kosmonos. W dalszym ciągu artykułu przeprowadzono analizę formalno-porównawczą obu omawianych rzeźb barokowych z innymi pracami warsztatu Jelinków oraz zrelacjonowano przebieg i zakres prac konserwatorskich.

A. Merhautová-Livorová, *Stavební historie zábořského kostela (Historia budowy kościoła w Zaborzu)*, ss. 169—178, 7 il.

Barokowa przebudowa kościoła Św. Prokopa w Zaborzu nad Łabą doprowadziła w znacznej mierze do zatarcia pierwotnych form jego bryły i dopiero niedawno stwierdzono, że portal wejściowy stanowił element składowy pierwotnego portyku, w późniejszych czasach połączonego z pierwotnie istniejącą tu kaplicą. Dopiero obecnie, na podstawie wyników analizy i opracowania materiałów źródłowych, możliwe było ustalenie całego przebiegu zmian w architekturze kościoła, a tym samym stworzenie założeń do przewidywanej restauracji bądź nawet rekonstrukcji kościoła.

ICOMOS

(O. Šujanová), *Správa o činnosti československého komitétu ICOMOS, október 1971 — jún 1972 (Sprawozdanie z działalności czechosłowackiego komitetu ICOMOS za okres październik 1971 — czerwiec 1972)*, język oryginalny słowacki, ss. 179—180.

W okresie sprawozdawczym czechosłowacki komitet ICOMOS odbył trzy zwyczajne sesje — 22.XII.1971 w Pradze, 24.III.1972 w Bratysławie i 9.VI.1972 w Pradze. Tematem sesji był przede wszystkim plan działalności ICOMOS, a w jego ramach zagadnienie główne — przygotowanie do międzynarodowej konferencji krajów wschodnioeuropejskich w 1973 r. w ZSRR na temat ochrony zabytkowych zespołów miejskich oraz problemów organizowania w ich obrębie funkcji bytowych. Drugie istotne zagadnienie stanowiły przygotowania do III Walnego Zgromadzenia ICOMOS w Budapeszcie w dniach 25—30.VI.1972. Omawiano również wyniki międzynarodowego sympozjum poświęconego ochronie budownictwa wiejskiego, które odbyło się w 1971 r. w Tatrach Wysokich i w Brnie.

W dniach 2—3.XII.1971 r. w nowej siedzibie ICOMOS w Paryżu odbyła się sesja komitetu wykonawczego i zebranie komitetu doradczego z udziałem przedstawicieli CSRS (dr Vl. Novotny i prof. E. Hruška). Omówiono plany działalności poszczególnych komitetów narodowych w 1971 r. oraz plany na rok 1972. W związku z powołaniem do życia Ośrodka Dokumentacji ICOMOS poruszono zagadnienia jego finansowania oraz współpracy z poszczególnymi komitetami narodowymi. W okresie sprawozdawczym, pod protektoratem radzieckiego i czechosłowackiego komitetu ICOMOS, pokazano w Leningradzie i Kijowie wystawę „Wielkie Morawy”, która przyjęta była z wielkim zainteresowaniem przez szerokie kręgi społeczeństwa i koła fachowe w ZSRR. Na rok 1972 zaplanowano w Brnie wielką wystawę poświęconą popularyzacji i propagandzie zabytków, nad którą protektorat objąć ma czechosłowacki komitet ICOMOS.

Kronika

(-im-) *Celónárodní aktiv památkové péče v Brně, 29—30 května 1972 (Ogólnokrajowa sesja aktywu konser.*

watorskiego w Brnie w dniach 29—30 maja 1972 r.), ss. 180—181.

Ministerstwo Kultury Czeskiej Republiki Socjalistycznej zorganizowało w dniach 29—30.V.1972 r. ogólnokrajową naradę aktywu pracowników okręgowych i powiatowych organów opieki nad zabytkami. W referacie ministra kultury znalazła się ocena dotychczasowego rozwoju opieki nad zabytkami, krytyka pewnych niedomagań w ciągu ubiegłych kilku lat oraz omówienie aktualnej sytuacji i planów działania wynikających z realizacji uchwały rządu, dotyczące aktywizacji społeczeństwa w zakresie ochrony zabytków.

(J. Petrů), *Brněnske veduty (Weduty miejskie Brna)*, s. 181.

Muzeum miasta Brna zorganizowało interesującą wystawę, na której autor jej scenariusza, B. Samek, ukazał ikonografię miasta. Zasadnicze cel wystawy polegał na zaprezentowaniu — w oparciu o materiał ikonograficzny dotyczący jednego miasta — historii czeskiego malarstwa i grafiki wedutowej, a przez zaakcentowanie jej elementów dokumentalnych — pokazaniu jego architektury i rozwoju urbanistycznego na przestrzeni pięciu wieków. W dalszym ciągu notatki wymieniono niektóre cenniejsze spośród 248 obiektów wraz z przebiegiem technik ich wykonania.

(red) *Krajská konference ČVTS (Okręgowa konferencja Czechosłowackiego Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego)*, s.182.

W drugiej połowie kwietnia i pierwszej połowie maja 1972 r. we wszystkich okręgach odbyły się konferencje stowarzyszeń naukowo-technicznych. Dnia 15.V.1972 r., w Domu Transportowca w Pradze miała miejsce konferencja stowarzyszenia naukowo-technicznego inżynierów geodezji i kartografii okręgu środkowych Czech, którego zarząd współpracował z Państwowym Instytutem Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody w Pradze. Spośród akcji podjętych przy obustronnym współdziałaniu wymieniono: przygotowanie sympozjum geodezyjnego poświęcone pomiarom zabytków oraz międzynarodowe sympozjum w sprawie pomiarów obiektów zabytkowych. W notatce podano informacje o zmianach personalnych we władzach stowarzyszenia po dokonanych wyborach.

(J. Petrů). *Vzpomínka na Maxe Dvořáka (Wspomnienie o Maksie Dvorzaku)*, ss. 182—183.

W 1971 r. minęło 50 lat od śmierci światowej rangi historyka sztuki, jednego z pionierów nowoczesnie pojmowanej ochrony zabytków — Maxa Dvorzaka. Uroczysty obchód 50-lecia śmierci uczonego zorganizowany został pod egidą Czechosłowackiego Komitetu ICOMOS w Hruszovanach nad Jeviszką.

(J. Bukovský). *K rekonstrukcím účelových staveb z období historických slohů (W sprawie rekonstrukcji budowli użyteczności publicznej z epoki stylów historycznych)*, ss. 183—185, 5 il.

W ostatnich latach obserwuje się zwiększenie zainteresowania środowisk zajmujących się ochroną zabytków zarówno w Czechosłowacji, jak i w innych krajach — budowlami powstałymi w ciągu minionych 150 lat. Obiekty te i całe zespoły ulegają szkodliwym zmianom. Mnożą się przypadki nieumiejętnie dokonywanych modernizacji. Budowniczowie i projektanci bardzo często nie pojmują i nie respektują podstawowych wartości historycznych architektury i radykalnie zmieniają wyraz budowli bez uwzględnienia układu przestrzennego, podziałów i detalu architektonicznego. Niekiedy w bezwzględny sposób przeprowadza się ich rozbiórki. Autor przytacza szereg przykładów z ostatniego dziesięciolecia, w ciągu którego na obszarze Czechosłowacji bezpowrotnie znikły cenne budowle, bądź dokonane w nich przebudowy doprowadziły do zatarcia cech epoki ich powstania. Omawiana przez autora rozbudowa i adaptacja zbudowanego w 1880 r. neogotyckiego teatru w Yorku (vide „Batir” nr 178 z 1969 r., artykuł *Actualites*, ss. 10—12) stanowi przykład przystosowania zabytkowego już

dziś obiektu użyteczności publicznej do współczesnych potrzeb i wymagań.

Recenzje

(K. Kibic), *Staletá Praha — ročníky IV—V, 1967—1971 (Zbiory studiów „Praga poprzez wieki”, roczniki IV—V, 1967—1971)*, ss. 185—187.

Podobnie jak w poprzednich tomach, w czwartym (1969) i piątym roczniku (1971) wydawnictwa „Staletá Praha” zamieszczone są artykuły dyrektora praskiego Ośrodka Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody, Z. Buřivala, poświęcone wynikom prac w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony przyrody w latach 1967—1968, które były nadzwyczaj bogate, zwłaszcza jeśli chodzi o prace konserwatorskie dokonane w obiektach Pragi stanowiących zabytki kultury narodowej. W ramach czynności Ośrodka praskiego poczyniono przygotowania do uznania 30 placów za podlegające ochronie przyrody, a także zaplanowano opracowanie dokumentacji dla 14 zabytkowych parków. Pozostałe artykuły — o niezwykle interesującej i różnorodnej tematyce — stanowią cenny wkład do poznania historycznej ewolucji Pragi i rozwoju ochrony jej zabytków.

(Is) *Studies in Conservation, ročník 1971 (Przegląd zawartości czasopisma „Studies in Conservation” za rok 1971)*, ss. 187—188; patrz „Ochrona Zabytków”, nr 1, 1975.

(K. Kibic), *C. Halová-Jahodová, „Brno — Dilo přirody, člověka a dějin, Brno 1971 (autorka C. Halová-Jahodová, „Brno — Dzieło przyrody, człowieka i historii”, Brno 1971)*, ss. 188—189.

Literatura poświęcona Brnu wzbogaciła się o znakomitą pracę, której autorka postawiła sobie za cel naświetlenie historycznej ewolucji miasta i jego okolic, podejmując jednocześnie próbę rekonstrukcji pierwotnego stanu krajobrazu i omawiając plastyczne jego ukształtowanie w trakcie tej ewolucji. C. Halová-Jahodová ujęła temat w cztery rozdziały, z których pierwszy poświęcony został historii krajobrazu brneńskiego, dwa dalsze — dziejom terenu miasta i jego zabytkowego ośrodka, a ostatni — analizie przebiegu urbanizacji miasta. Zdaniem recenzenta, doniosłość pracy Halovej-Jahodovej należy oceniać z dwóch stanowisk — metodyki i praktyki. Sposób ujęcia tematu może stanowić wzór dla dalszych tego rodzaju prac poświęconych innym miastom czechosłowackim, zaś w aspekcie praktycznym jest ona niezwykle cenna dla organów planowania przestrzennego i instancji realizacyjnych, które powinny posiadać dokładną znajomość terenu, popartą odpowiednim ustosunkowaniem się do lokalnych walorów kulturowych.

(J. Herout), *Muzea a galerie v ČSSR — Václav Půbal s kolektivem (autor: Václav Půbal in., „Muzea i galerie w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej)*, ss. 189—190.

Publikacja ta, wydana nakładem działu muzeologii Muzeum Narodowego w Pradze, jest 14 tomem „Biblioteki Muzealnictwa”. W recenzowanej pozycji omówionych zostało 198 muzeów, 76 obiektów zabytkowych pełniących funkcje muzealne, 93 samodzielnych filii muzeów i 29 galerii, w których przechowywane jest 23 652 226 obiektów.

Zeszyt 4, stron 64, ilustracje

D. Libal, M. Heroutová, O. Novosádová, *Zámek a hrad Pobežovicích (Zamek i gród w Pobieżowicach)*, ss. 193—202, 9 il.

Zamek w Pobieżowicach jest przykładem ewolucji grodu w zamek. Rewaloryzację tego obiektu poprzedziły rozległe badania historyczno-budowlane, a ich wyniki dostarczyły pełnego uzasadnienia dla decyzji mających na celu zachowanie dla potomności wszystkich wartości artystycznych zespołu. Gród w Pobieżowicach stanowił założenie obronne na prawie regularnym rzucie koła, obwiedzione fosą o zmiennej szerokości. Na wałach obronnych grodu znajdowały się umocnienia, wsparte w późniejszych czasach znasz bastionami. Dawniejszy stan

grodu uległ całkowitej zagładzie. Obecna bryła zamku posiada cztery skrzydła i w przeważającej części ma gabaryt dwukondygnacyjny. Nosi ona wyraźne cechy przebudowy wczesnobarokowej z lat 1682—1695, która gród w Pobieżowicach zamieniła w skromny pod względem formy zamek rezydencjonalny. Zachował się gotycki ośrodek otoczonego wodą dawnego zamku, co powoduje, że obiekt w Pobieżowicach stanowi nader rzadki przykład harmonijnego powiązania gotyckiego założenia obronnego z zamkowo-rezydencjonalnymi formami barokowymi. Późniejsze epoki stylowe pozostawiły po sobie nieliczne ślady. Wnikliwe rozpoznanie obiektu doprowadziło do ukazania wybitnej roli zarówno grodu, jak i późniejszego zamku rezydencjonalnego. Rekonstrukcję zamku z przystosowaniem na użytek archiwum regionu Domażlice można uważać za cenne osiągnięcie kulturowe.

J. Vodičková, *Gotický pilíř Na Můstku (Gotycki filar w fundamentach kamienicy przy ul. Na Můstku w Pradze)*, ss. 202—208, 5 il.

W czasie prac rekonstrukcyjnych prowadzonych w dzielnicy Praga I, w kamienicy nr 379 natknięto się na zagłębiającą w ziemi konstrukcję mury piwnicy, która przenikała przez mury fundamentowe. Po stopniowym odsłonięciu zachowanego w nietkniętym stanie muru stwierdzono, że odkryty krawędź fragmentu budowli o przekroju prostokątnym, której ściany mają długość ok. 2 m. Krawędź ta składała się z wielkich, gładko obrobionych ciosów pokrytych starannie wykonaną zaprawą tynkową. Z wyraźnie dostrzegalnego dążenia do doskonałego wykonania konstrukcji mury wynika, że jest to element staromiejskiego systemu umocnień obronnych, których linia przebiegała na tym terenie. Biorąc pod uwagę głębokość posadowienia konstrukcji oraz piaszczyste podłoże nie jest wykluczone, że chodzi tu o fragment filara mostowego należącego do mostu wodącego z wałów staromiejskich. Odnośnie do datowania cennym przyczynkiem okazało się znalezisko w postaci dzbanka z XIV lub XV w., którego stan świadczyłby, iż znalazł się on na miejscu jego odkrycia dopiero po doprowadzeniu budowy filara do fundamentów.

L. Graužusová, *Restaurování a obnova architektonických památek města Černigova (Konservacja i rekonstrukcja zabytków architektury miasta Czernihowa, ZSRR)*, ss. 208—217, 11 il.

W Czernihowie, noszącym zasłużenie nazwę miasta-muzeum, znajdują się szereg nadzwyczaj cennych dzieł zabytkowej architektury, powstałych w ciągu wielu wieków. Wśród nich największą wartość architektoniczno-historyczną posiadają świątynie z XI—XII w., a mianowicie sobór Spassko-Preobrażeński, sobór Uspienski w klasztorze Jeleckim oraz cerkiew Piatnicka, a także znakomite zabytki narodowego budownictwa ukraińskiego — dom kancelarii pułkowej, kolegium, i inne. Już w 1945 r. podjęto w Czernihowie pierwsze prace restauratorskie. Opracowano wówczas generalny plan rekonstrukcji miasta, przewidujący zachowanie zabytków architektury, utworzenie wokół nich stref ochronnych i organiczne ich włączenie w nową strukturę urbanistyczną Czernihowa. Sporządzono oparte na podstawach naukowych szczegółowe projekty rekonstrukcji, które stopniowo realizowano. Biorąc pod uwagę różnice w charakterze zabytków, ich cechy architektoniczno-artystyczne i konstrukcyjne, walory późniejszych nawastrzeń stylowych i stopień zniszczenia — dla każdego z nich ustalono indywidualne zasady odbudowy. Obecnie prace nad rekonstrukcją form zewnętrznych brył zabytków architektury można uznać za zakończone. Autorka artykułu podaje krótkie rysy historyczne poszczególnych zabytków, omawiając ich dzieje od momentu powstania do okresu zniszczeń w latach 1941—1944.

J. Muk, K. Reichertová, *Stavební a archeologický průzkum v kostele sv. Petra a Pavla ve Starých Prachaticích (Badania budowlane i archeologiczne w kościele ŚŚ. Piotra i Pawła w Starych Prachaticach)*, ss. 218—226, 11 il.

Projektowana konserwacja elewacji i wnętrza kościoła

ŠS. Piotra i Pawła w Starych Prachaticach pociągnęła za sobą konieczność przeprowadzenia analizy budowlano-historycznej budowli oraz dokonania sondaży archeologicznych w jej wnętrzu. Analiza budowlano-historyczna skoncentrowała się na jak najwnikliwszym rozpoznaniu romańskiej konstrukcji murewej, którą odkryto już w pierwszym stadium badań. Na podstawie dokonanych analiz okres powstania kościoła można ze znacznym prawdopodobieństwem datować na wiek XII, a zatem obiekt ten jest najstarszą budowlą romańską w regionie południowo-zachodnich Czech.

I. Šperling, *Předběžná nálezoá zpráva o stavu štukové výzdoby kostela sv. Jakuba v Praze (Informacja wstępna dotycząca rozpoznania stanu wystroju stiukowego kościoła Św. Jakuba w Pradze)*, ss. 227—231, 5 il. W praskim kościele Św. Jakuba przeprowadzono rozległe prace restauratorskie przy wystroju stiukowym jego wnętrza z końca XVII w. autorstwa rzeźbiarza Ottavio Mosto z Padwy. Za punkt wyjścia we wspomnianych pracach restauratorskich przyjęto stan z okresu rekonstrukcji dokonanej na przełomie XIX i XX w.

J. J. Outrata, *Usedlost Stírka v Praze 8 — Libní a její historické jádro (Folwarczek Stírka w dzielnicy przedmiejskiej Praga 8 — Libień i jej zabytkowy ośrodek)*, ss. 232—236, 6 il.

Niedawno przeprowadzono serię głębokich sondaży badawczych na dziedzińcu folwarku Stírka, które przyniosły wiele interesujących odkryć, mających nie tylko istotne znaczenie dla samego obiektu, lecz również dla szerszej znajomości stosunków historycznych i gospodarczych panujących w tej części Pragi. Za pomocą podjętej analizy przebadano także otaczające podwórko gospodarze budynki narożne, uważane dotychczas za resztki zabudowy z XVIII w., oraz murowany korpus parterowy o charakterze średniowiecznym. Autor artykułu podaje najistotniejsze wyniki analizy budowlano-historycznej, stwierdzając jednocześnie, że chodzi tu o cenny relikw dawnej gospodarki winogrodniczej w okolicach Pragi, wskazujący zarówno na wysoki stopień jej rozwoju, jak i szerokie rozpowszechnienie.

V. Petrovský, *Josef Malinský a koširská Cibulka (Josef Malinsky i jego rzeźby na folwarku Cibulka w Kosziszach)*, ss. 237—238, 4 il.

Dotychczasowa literatura wiąże zazwyczaj osobę Malinskiego (1756—1827) z wystrojem rzeźbiarskim folwarku Cibulka w Kosziszach, a zwłaszcza przypisuje się mu popiersie ogrodnika w ślepych oknie domku ogrodnika przy bramie wjazdowej, głównie ze względu na podobieństwo tematu z popiersiami „służącego” i „rzygacza”. Malinsky jest autorem wielu rzeźbiarskich kompozycji figuralnych, przede wszystkim o tematyce religijnej, oraz mnóstwa nagrobków. Dokonując analizy formalnej i historycznej autor artykułu dochodzi do wniosku, że „ogrodnik” z Cibulki nie jest jednak dziełem Malinskiego, zaś autorem jego jest Vaclav Nedoma (1778—1833), który wykonał w tym folwarku także wiele innych, nie zachowanych już rzeźb.

Recenzje

(J. B u k o v s k ý), *Souvislost regenerace některých historických souborů s využitím podzemí v různých oblastech pařížského centra (Powiązanie rewaloryzacji niektórych zespołów zabytkowych z wykorzystaniem kondygnacji podziemi w różnych rejonach centrum Paryża)*, ss. 239—242, 7 il.

W ostatnich rocznikach czasopisma „Batir” oraz „Techniques et Architecture” podano kilka interesujących przykładów rewaloryzacji zabytkowych zespołów, których charakter umożliwił swobodniejsze rozwiązania, mające na celu dostosowanie się do wymagań współczesnego życia w stolicy Francji. Brak powierzchni parkingowych oraz terenów odpowiednich dla budowy naziemnych garaży postojowych zmusza paryskich architektów i urbanistów do wykorzystywania podziemi w obrębie centrum miasta. Przewiduje się również budowę wielkiego parkingu podziemnego w pozostającej pod ochroną dzielnicy Quartier le Marais pod całym obszarem Place

des Vosges. Autor omawia pokrótce historię tego założenia urbanistycznego, powstałego w XVII w., a następnie reaccionuje opracowywany projekt podziemnych zabezpieczeń konstrukcyjnych. Innym przykładem zrealizowanego już rozwiązania inżynierskiego jest garaż w podziemiach XIX-wiecznego domu przy rue Saint-Lazare, w którym parkuje 450 samochodów osobowych na 22 półkondygnacjach o wys. 2 m w świetle stropów i wymiarach rzutu 58,8×14,2 m. W zakończeniu (autor recenzji zwraca uwagę, iż doświadczenia paryskie powinny stanowić zachętę do poszukiwania podobnych rozwiązań w zatłoczonych i przeciążonych ruchem centrach większych miast czeskosłowackich, które również cierpią niedostatek terenów parkingowych).

(J. Herout), *Panská sídla v Československu (Rezydencje magnackie w Czechosłowacji)*, ss. 243—244.

Recenzent omawia interesującą publikację powstałą z inicjatywy Klubu Zbierecy Osobliwości działającego przy Centralnym Domu Pracowników Komunikacji i Łączności w Pradze, przeznaczoną dla członków Klubu. Jest nią nr 6 wydawnictwa „Zbierec” („Sbératel”), obj. 104 ss., w tym 11 ss. z 35 reprodukcjami fotograficznymi. To opracowanie Adolfa Kurki i dr fil. Ladislava Kurki zatytułowano: Tom I, „Słowacja”, *Wstępny wykaz grodów, zamków, twierdz, kaszteli, kurii i rezydencji letnich*. Wydawnictwo ma charakter praktycznego podręcznika. Dwa dalsze tomy obejmujące tego samego typu zabytki Czech i Moraw, znajdują się w przygotowaniu.

(J. Petrů), *Rané středověká architektura v Čechách (Architektura wczesnośredniowieczna w Czechach)*, ss. 244—245.

Omówiono książkę A. Merhautovej-Livorovej pod wyższym tytułem, która ukazała się nakładem wydawnictwa „Academia” w Pradze w 1971 r. Obszerne studium Merhautovej-Livorovej składa się z kilku rozdziałów, z których pierwszy obejmuje początki architektury w Czechach. Trzon główny pracy stanowi katalog budowli w układzie alfabetycznym według miejsc ich lokalizacji, których opisom towarzyszą rysunki ich rzutów poziomych. Zamknięcie całości tworzy tablica chronologiczna budowli sakralnych.

(K. Kibic), *Sborník Monumentorum tutela (Ochrana pamiatok) 7. Bratislava 1971 (Rocznik „Monumentorum tutela” — Ochrona zabytków, rok VII, Bratislava 1971)*, ss. 245—246.

W recenzji omówiono siódmy rocznik wydawnictwa cyklicznego, którego wydawcą jest Słowacki Instytut Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody w Bratisławie. Treść wydania w głównej mierze poświęcona jest problematyce architektury średniowiecznej na obszarze Słowacji, a w szczególności ewolucji kamienicy mieszkalnej w tym okresie. Jednocześnie omawiane są zagadnienia teoretyczne oraz wyniki badań, jak również praktyczne zadania związane z restauracją zabytków średniowiecznych.

(J. Štulc), *Josef Ehm — Jaroslav Jelínek — Jaroslav Wagner: Československé hrady a zámky (autorzy: Josef Ehm, Jaroslav Jelínek, Jaroslav Wagner, „Czechosłowackie grody i zamki”)*, ss. 247—248.

W związku z coraz bardziej wzrastającym zainteresowaniem szerokich kręgów społeczeństwa zabytkami, wydawnictwo „Orbis” w Pradze wydało pracę *Czechosłowackie grody i zamki*. Autorzy postawili sobie za zadanie przesłedenie wybranych przykładów skomplikowanej ewolucji rezydencji magnackich na obszarze kraju, w swej różnorodności typologicznej i stylowej najlepiej charakteryzujących tradycje czeskiej i słowackiej sztuki budowlanej. Książka zawiera 186 ilustracji czarno-białych i 16 zdjęć kolorowych, a nadto opatrzona jest aneksem poświęconym aranżacjom wewnątrz wielu rezydencji omówionych w jej treści.

(E. Hruška), *K úmrti Bohuslava Fuchse (Wspomnienie pośmiertne o architekcie B. Fuchsie)*, s. 248. Wspomnienie poświęcone jest ostatniemu wybitnemu

przedstawicielowi czechosłowackiej awangardy w architekturze.

(K. Kibic), *Vývojové tendence soudobé architektury a urbanismu (Tendencje rozwojowe współczesnej architektury i urbanistyki)*, ss. 249—250.

W dniach 13—15 czerwca 1971 r. w Ostrawie odbyło się seminarium poświęcone tendencjom występującym w ewolucji współczesnej architektury i urbanistyki, zorganizowane przez Sekcję Teorii Architektury Instytutu Badawczego Budownictwa i Architektury w Pradze oraz Instytut Badania Potrzeb i Prognoz Politechniki praskiej. Na program seminarium złożyło się 5 referatów oraz zwiedzanie wystawy poświęconej nowej Ostrawie i wystawy nowego środowiska bytowego pt. *Ostrava 72*.

(-jčř-), *Aktivni péče o památky lidové architektury v Jiho-moravském kraji (Czynna opieka nad zabytkami budownictwa wiejskiego w południowych Morawach)*, s. 251.

W notatce omówiono zorganizowany w lipcu i sierpniu 1972 r. przez Okręgowy Ośrodek Państwowej Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody oraz gazetę „Rovnost” w Brnie konkurs czytelniczy poświęcony ochronie zabytków architektury ludowej.

ICOMOS

(O. Šujanová), *Správa o činnosti československého komitétu ICOMOS (Sprawozdanie z działalności czechosłowackiego komitetu ICOMOS)*, ss. 251—252.

Członkowie komitetu czechosłowackiego uczestniczyli w Walnym Zgromadzeniu ICOMOS odbytym w Budapeszcie. W sprawozdaniu podano wykaz zorganizowanych przez ICOMOS w 1972 r. międzynarodowych kolokwium oraz kolokwium, w których ICOMOS uczestniczył lub był reprezentowany, a także kalendaria planowanych imprez ICOMOS na rok 1973 i 1974.

(J. Josefik), *Kongres ICOM v Madridé a IIC v Lisaboné od 2 do 14.X.1972 (Kongres ICOM w Madrycie i IIC w Lizbonie, 2—14.X.1972)*, ss. 252—253.

Pierwsza część kongresu odbywała się w madryckim pałacu kongresów, a całość programu podzielono na 24 sekcje robocze, zajmujące się specjalnymi zagadnieniami z zakresu konserwacji dzieł sztuki.

Druga część kongresu pod patronatem IIC odbywała się w Lizbonie przy udziale ok. 200 specjalistów z 32 krajów. W czasie kongresu otwarto wielką wystawę dzieł P. Kleo oraz pokaz konserwacji grafiki i papieru. W zakończeniu notatki zwrócono uwagę na kilka istotnych nowych technik konserwatorskich, które prezentowano w Lizbonie.

Stefan Rakowski

ZBORNİK ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE

Wyd. Jugoslovenski Institut za Zaštitu Spomenika Kulture, Beograd.

Tom XXII/XXIII (1972/1973), stron 145, ilustracje

In memoriam:

Dr France Stele (1886—1972), ss. 7—10.

I. Zdravković, *Namena spomenika pri njihovoj adaptaciji (Użytkowanie zabytków po ich adaptacji)*, ss. 11—12.

B. Masimović, *Jedinstvo funkcionalnih i estetičkih vrednosti gradskog centra Hvara. Problem preobražaja istorijskog jezgra Hvara prema potrebama zdravog i kulturnog života (Jedność wartości funkcjonalnych i estetycznych centrum miasta Hvar. Problem przeobrażenia historycznego zespołu Hvar dla potrzeb kulturalnego i zdrowego zamieszkiwania)*, ss. 13—19, 11 il., str. w jęz. francuskim.

Koncepcje planu uporządkowania urbanistyczno-architektonicznego zespołu centrum historycznego miasta Hvar.

Zespół murowany powstał w XIII/XIV w. Warunki życia w starych, częściowo zrujnowanych domach są niezgodne z wymaganiami higieny i komfortu. Uporządkowanie staromiejskiego zespołu winno być połączone ze stworzeniem jego mieszkańcom warunków zamieszkiwania zgodnych ze współczesnym stopniem ucywilizowania. W pierwszym etapie ulegną wyburzeniu domy brzydkie oraz zwadujące dobudówki i szopy. Następnie zostaną restytuowane budowle monumentalne, będące architektonicznymi akcentami zespołu, mianowicie domy podcieniowe, beszty i mury obronne, arsenał, katedra, teatr itd. W dalszej kolejności nastąpi konserwacja i adaptacja budynków mieszkalnych.

Dž. Čelić, *Zaštita urbanih cjelina u Bosni i Hercegovini (Ochrona zespołów urbanistycznych w Bośni i Hercegowinie)*, ss. 21—31, 11 il., str. w jęz. francuski.

Autor omawia zagadnienie związane z ochroną zespołu wokół dawnego rynku tureckiego w Sarajowie, otoczenia starego mostu w Mostar, miasta Počitelj — całkowicie wyludnionego w czasie wojny a obecnie ruchliwego ośrodka kulturalnego, naturalnego muzeum architektury, miasta Jajce, które zachowało ciągłość rozwoju urbanistycznego od czasów przedrzymskich, miasta Travnik — stolicy dawnych wężarów Bośni, i wreszcie całego zespołu miejskiego Sarajewa.

S. Nenadović, *Simboli graditeljskog poziva na spomenicima u Srbiji (Godła zawodowe architektów na zabytkach w Serbii)*, ss. 33—38, 17 il., str. w jęz. francuskim.

Opis 15 symboli architektów-muratorów, które zostały wykute na kamiennych ciosach i dekoracjach różnych zabytków w Serbii, pochodzących z XIII—XIX w.

J. Krunić, *Problemi zaštite i oživljavanja spomenika Bagdada (Problemy ochrony i reanimacji zabytków Bagdadu)*, ss. 39—50, 14 il., str. w jęz. francuskim.

Na tle rozważań historycznych autor kreśli koncepcję wartości zabytków tej miary, co stare zespoły miejskie Bagdadu. Omawiając powstawanie zabytków architektury w poszczególnych okresach historycznych, podkreśla ich wrośnięcie jako akcentów urbanistycznych w zespół miejski. Jako najważniejsze zadanie dla służby konserwatorskiej w Bagdadzie uważa odnowę wielkich tradycji twórczości architektonicznej, które pozwoliłyby na realizację współczesnej wizji nieprzemijającej świetności miasta „tysiąca i jednej nocy”.

K. Tomovski, *Konzervacija Velikih Terma u Stobima (Konserwacja Wielkich Term w Stobi)*, s. 51, 6 il., str. w jęz. francuskim.

W 1932 r. w ruinach miasta Stobi z epoki bizantyjskiej odkryto Wielkie Termy. W 1962 r. przeprowadzono wykopaliska kontrolne celem uściślenia ustaleń z 1932 r. i opracowania sprawozdania. Podano opisy dokonanych odkryć, określono trzy fazy budowy term w czasie od III do V w. n.e. Prace konserwatorskie, poza uwolnieniem obiektów od gruzu, powinny doprowadzić do zabezpieczenia reliktów, uczyśnienia ich z punktu widzenia funkcji poszczególnych części term i przynależności do określonej fazy budowy.

M. Čanak-Medić, *Cistercijski manastir u Konstanjevici i njegova obnova (Klasztor cysterski w Konstanjevicy i jego konserwacja)*, ss. 55—70, 11 il., str. w jęz. francuskim.

Klasztor, fundowany w 1234 r., rozbudowany został do potężnych rozmiarów. W 1786 r. przeprowadzono kasację zakonu i od tego czasu obiekt zaczął popadać w ruinę. Prace zabezpieczająco-renowacyjne podjęto w latach 1929—1931. W czasie pożaru w 1942 r. spłonęły dachy klasztoru. W 1944 r. runęły sklepienia kościoła klasztornego. W 1956 r. runęła wieża kościoła. Do kolejnych prac zabezpieczających przystąpiono w 1957 r. Odbudowano wieżę i korpus kościoła, zakończono stan surowy budynku mieszkalnego klasztoru. Pozostały do wykonania prace wykończeniowe i adaptacja budynków do potrzeb nowego sposobu użytkowania.